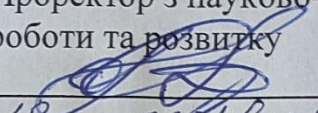

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Економічний факультет

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

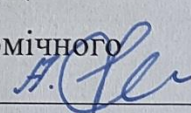
Проректор з науково-педагогічної
роботи та розвитку

 С.М. Кваша
« 18 » червня 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО:

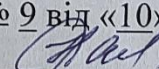
на засіданні вченої ради економічного
факультету

Протокол № 9 від «15» червня 2021 р.

Декан економічного
факультету А.Д. Діброва

на засіданні кафедри фінансів

Протокол № 9 від «10» червня 2021 р.

Завідувач кафедри Н.М. Давиденко
« 10 » червня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСОВА
БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ**

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Освітньо-наукова програма Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Гарант ОНП: д.е.н., професор, Ільчук М.М.

РОЗРОБНИКИ:

завідувач кафедри фінансів, доктор економічних наук, професор Давиденко Н.М.
доцент кафедри фінансів, кандидат економічних наук Олійник Л.А.

Київ – 2021

1. Опис навчальної дисципліни

Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь			
Галузь знань	07 Управління та адміністрування		
Освітньо-науковий рівень	Третій		
Освітній ступінь	Доктор філософії		
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність		
Освітньо-наукова програма	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність		
Характеристика навчальної дисципліни			
Вид	вибіркова (за вибором здобувача)		
Загальна кількість годин	150		
Кількість кредитів ECTS	5		
Кількість змістових модулів	Не передбачено		
Курсовий проект (робота)	Не передбачено		
Форма контролю	Екзамен		
Показник навчальної дисципліни для денної, заочної та вечірньої форми навчання			
	денна форма навчання	заочна форма навчання	вечірня форма навчання
Рік підготовки (курс)	1		1
Семестр	2		2
Лекційні заняття	20		20
Практичні, семінарські заняття	30		30
Лабораторні заняття			
Самостійна робота	100		100
Індивідуальні завдання			
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	5 год		5 год

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» є оволодіння теоретичними знаннями та отримання практичних навичок стосовно визначення сутності фінансової кризи підприємства, методичних підходів до розробки «правил ефективної поведінки» підприємств за умов кризового стану, аналізу шляхів запобігання і подолання кризи у зарубіжних і вітчизняних підприємствах.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- набуття умінь та практичних навичок щодо розв'язання проблем: розпізнавання кризових явищ; прогнозування наслідків розвитку кризових явищ та їхнього впливу на результати діяльності підприємства; визначення можливостей запобігання кризі або її пом'якшення; забезпечення функціонування підприємства в умовах криз; стабілізація діяльності окремих підсистем підприємства для подолання проявів його системної кризи; ліквідація наслідків кризи або ліквідація підприємства; розвиток підприємства на новій основі, після подолання кризи.

Предметом дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» є система загальних принципів і підходів, що пов'язані із науковою та практичною діяльністю суб'єктів господарювання при кризовому стані та організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством.

Дисципліна «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» є вибіркоvim освітнім компонентом освітньо-наукової програми третього рівня вищої освіти за спеціальністю 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» **здобувач повинен знати:**

- причини виникнення кризових явищ в економіці;
- фінансовий механізм виникнення кризового стану на підприємстві;
- методику діагностики кризових ситуацій на підприємстві;
- ознаки готовності підприємства до попередження, подолання або мінімізації наслідків кризових явищ;
- сучасні методи та інструментарій управління у кризових умовах.

По закінченню вивчення дисципліни **здобувач повинен вміти:**

- проводити експрес-діагностику фінансового стану підприємства;
- складати прогноз перспективи виникнення та розвитку кризових ситуацій підприємства на підставі експрес-аналізу;
- визначати основні напрями запобігання, подолання та мінімізації наслідків кризових явищ на підприємстві;
- застосовувати теоретико-методологічні підходи до управління фінансовою безпекою підприємства;
- розробляти фінансову стратегію розвитку підприємства.

Основними організаційними формами дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» є: лекції, практичні, самостійна

робота, виконання індивідуальних завдань та контрольні заходи (поточний та підсумковий контроль).

Результатом вивчення дисципліни є набуття здобувачами таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 3. Здатність працювати автономно.

ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК2. Здатність ідентифікувати, формулювати та вирішувати актуальні наукові та прикладні проблеми у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

СК4. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми та приймати науково обґрунтовані рішення в професійній діяльності.

СК5. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність та викладати фахові дисципліни зі спеціальності „Підприємництво, торгівля та біржова діяльність”.

СК6. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, глибоке розуміння англійських наукових текстів за напрямом досліджень.

Для засвоєння знань і формування вмінь, що передбачаються внаслідок вивчення дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» можуть бути використані такі форми індивідуальних завдань: підготовка есе, тез доповідей, мультимедійних презентацій.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння аспірантами матеріалу в час, вільний від аудиторних занять. Вона передбачає опрацювання монографій, авторефератів, дисертацій, посібників, підручників, інших навчально-методичних джерел, законодавства у сфері фінансів, банківської справи та страхування. Самостійна робота регламентується робочим навчальним планом і становить 100 годин.

Екзамен є формою підсумкової атестації, що полягає в оцінці засвоєння аспірантом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств».

Згідно з навчальним планом *бюджет навчального часу* на вивчення дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» становить 150 годин: для денної, заочної та вечірньої форм навчання: 20 год. лекції, 30 год. практичні, 100 год. самостійна робота.

Форма підсумкового контролю екзамен за результатами поточного та підсумкового контролю.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Тема 1. *Кризи підприємства, сутність і завдання фінансового антикризового управління підприємством.*

Економічний зміст кризи підприємства та класифікація її основних ознак. Відновлення життєздатності за рахунок внутрішніх та зовнішніх управлінських дій. Класифікація кризи на рівні підприємства. Види кризи на різних етапах циклічної динаміки підприємства. Фактори, що зумовлюють різні види кризи. Зовнішні та внутрішні загрози появи криз. Економічна сутність антикризового фінансового управління. Об'єкт антикризового фінансового управління. Цілі фінансового антикризового управління. Функції антикризового фінансового управління. Стратегії фінансового антикризового управління та напрями щодо їх реалізації.

Тема 2. *Концептуальні положення діагностики кризи розвитку підприємства.*

Сутність діагностики. Завдання діагностики розвитку підприємства. Вимоги до діагностування. Завдання фінансової діагностики. Типи діагнозу. Напрями діагностування кризи. Методичне забезпечення діагностики кризи розвитку підприємства. Методичні підходи до проведення діагностики кризи розвитку підприємства. Особливості аналізу фінансово-господарської діяльності в залежності від фази прояву кризи. Фази течії кризи – передкризова, збурення, розгін, апогей, повернення, заспокоєння, післякризова. Основні призначення діагностики як висхідного етапу фінансового антикризового управління. Види діагностики кризи. Модель процесу діагностики кризи розвитку підприємства. Етапи проведення діагностики кризового стану підприємства.

Тема 3. *Методичне забезпечення та практичний інструментарій діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства.*

Криза платоспроможності. Класифікація видів платоспроможності. Характеристики платоспроможності. Визначення рівня неплатоспроможності та типу банкрутства на підставі Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства за допомогою методики У. Бівера. Поглиблена оцінка фінансового стану за допомогою «Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій». Послідовність дій, необхідних для розробки статистичних моделей оцінки вірогідності банкрутства. Моделі й системи показників для прогнозування банкрутства: 2-х факторна модель прогнозування банкрутства підприємства Е. Альтмана; п'ятифакторна модель Е. Альтмана; п'ятифакторну модель оцінки вірогідності банкрутства; модель Спрінгейта; модель Таффлера. Порівняльна характеристика моделей прогнозування банкрутства підприємства.

Тема 4. *Антикризова програма підприємства і формування системи фінансового антикризового управління.*

Сутність антикризової програми. Вимоги до антикризової програми та плану антикризових заходів. Структура антикризової програми підприємства. Підходи до вибору антикризових заходів. Основні (базові) елементи задачі формування антикризової програми. Управління розробкою антикризової програми. Принципи формування антикризової програми. Систематизація тактичних методів фінансового антикризового управління. Систематизація стратегічних методів антикризового управління. Характеристика фінансових антикризових заходів. Сутність реструктуризації та її форми. Реструктуризація виробництва. Реструктуризація активів. Фінансова реструктуризація. Основні заходи реструктуризації.

Тема 5. *Теоретико-методологічні засади управління фінансовою безпекою підприємства.*

Сутність поняття «фінансова безпека підприємства», її роль та значення у функціонуванні підприємства. Ідентифікація та класифікація ризиків та загроз, що виникають при діяльності підприємства. Необхідність управління фінансовою безпекою підприємства. Існуючі теоретико-методологічні підходи до управління фінансовою безпекою підприємства. Етапи управління та процес оцінювання загроз фінансовій безпеці підприємства.

Тема 6. *Оцінка фінансової безпеки підприємства.*

Система показників фінансової безпеки підприємства. Основні загрози фінансовій безпеці підприємства та їх оцінка. Підходи до визначення та оцінки загроз фінансовій безпеці підприємства. Механізм ідентифікації загроз. Критерії визначення та індикатори визначення фінансової безпеки підприємства. Порогові значення індикаторів фінансової безпеки підприємства. Екзогенні та ендогенні чинники впливу на фінансову безпеку підприємства.

Тема 7. *Удосконалення організації фінансовою безпекою підприємств.*

Сутність механізму та призначення управління фінансами підприємства. Фінансово-економічний механізм управління фінансовою безпекою підприємства та основні його складові. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою підприємства, його кількісні і якісні параметри. Сучасні підходи до визначення змісту інформаційно-аналітичного забезпечення управління. Методичні підходи до формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства.

Тема 8. *Розробка стратегії фінансової безпеки підприємств.*

Діагностика як основний етап формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства. Формування концепції стратегічного

управління фінансовою безпекою підприємства. Заходи внутрішнього фінансового оздоровлення. Етапи формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства Система стратегічних цілей управління фінансовою безпекою. Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на рівень фінансової безпеки підприємства. Стратегічні альтернативи та вибір стратегії управління фінансовою безпекою підприємства.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових частин і тем	Кількість годин											
	денна форма				заочна форма				вечірня форма			
	усь ого	у тому числі			усь ого	у тому числі			усь ого	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.		л	п	с.р.
Тема 1. Кризи підприємства, сутність і завдання фінансового антикризового управління підприємством	18	2	4	12					18	2	4	12
Тема 2. Концептуальні положення діагностики кризи розвитку підприємства	18	2	4	12					18	2	4	12
Тема 3. Методичне забезпечення та практичний інструментарій діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства	20	2	4	14					20	2	4	14
Тема 4. Антикризова програма підприємства і формування системи фінансового антикризового управління	18	2	4	12					18	2	4	12
Тема 5. Теоретико-методологічні засади управління фінансовою безпекою підприємства	18	2	4	12					18	2	4	12
Тема 6. Оцінка фінансової безпеки підприємства	20	4	4	12					20	4	4	12
Тема 7. Удосконалення організації фінансовою безпекою підприємств	20	4	2	14					20	4	2	14
Тема 8. Розробка стратегії фінансової безпеки підприємств	18	2	4	12					18	2	4	12
Усього годин	150	20	30	100					150	20	30	100

4. Теми семінарських занять (не передбачено планом)

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Кризи підприємства, сутність і завдання фінансового антикризового управління підприємством	4
2.	Концептуальні положення діагностики кризи розвитку підприємства	4
3.	Методичне забезпечення та практичний інструментарій діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства	4
4.	Антикризова програма підприємства і формування системи фінансового антикризового управління	4
5.	Теоретико-методологічні засади управління фінансовою безпекою підприємства	4
6.	Оцінка фінансової безпеки підприємства	4
7.	Удосконалення організації фінансовою безпекою підприємств	2
8.	Розробка стратегії фінансової безпеки підприємств	4
	Разом	30

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Кризи підприємства, сутність і завдання фінансового антикризового управління підприємством	12
2.	Концептуальні положення діагностики кризи розвитку підприємства	12
3.	Методичне забезпечення та практичний інструментарій діагностики кризового стану та загрози банкрутства підприємства	14
4.	Антикризова програма підприємства і формування системи фінансового антикризового управління	12
5.	Теоретико-методологічні засади управління фінансовою безпекою підприємства	12
6.	Оцінка фінансової безпеки підприємства	12
7.	Удосконалення організації фінансовою безпекою підприємств	14
8.	Розробка стратегії фінансової безпеки підприємств	12
	Разом	100

Самостійна робота

Завдання самостійної роботи для проміжного контролю знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії виконуються відповідно до освітньо-наукової програми.

Метою виконання індивідуального завдання є закріплення і систематизація отриманих знань у процесі самостійної роботи.

Правильна організація самостійної роботи здобувача має вирішальне значення для успішного складання ним екзамену з дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств».

Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії повинен:

- прослухати курс лекцій, вивчити теоретичний матеріал;
- ознайомитись із законодавством у сфері фінансів, монографіями, авторефератами, дисертаціями, посібниками, підручниками, іншими навчально-методичними джерелами, що рекомендовані для ознайомлення;
- виконати індивідуальне завдання і подати його у встановлений термін для перевірки викладачу.

Самостійна робота для проміжного контролю знань передбачає написання есе.

Завдання самостійної роботи

Орієнтована тематика есе

1. Сучасні наукові підходи до визначення економічної сутності антикризового фінансового управління.
2. Вітчизняні методики діагностики банкрутства підприємства: переваги та недоліки.
3. Особливості формування системи фінансового антикризового управління в аграрному підприємстві.
4. Особливості фінансових антикризових заходів з урахуванням змін у вітчизняному законодавстві з питань банкрутства.
5. Зарубіжний досвід фінансових антикризових заходів та практика їх впровадження в Україні.
6. Зарубіжний досвід управління фінансовою безпекою підприємства.
7. Сучасні підходи до оцінки фінансових загроз підприємству: переваги та недоліки.
8. Зарубіжний досвід управління фінансовою безпекою підприємства.
9. Методичні підходи щодо аналізу стратегічних альтернатив підприємства.

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань здобувачів

Перелік питань з дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємства»

1. Сутність антикризового фінансового управління.
2. Класифікація кризи на рівні підприємства.
3. Етапи внутрішнього механізму фінансової стабілізації.
4. Стратегії антикризового фінансового управління підприємством.
5. Цілі та функції фінансового антикризового управління.
6. Фактори, що зумовлюють різні види кризи.
7. Основні фактори виникнення кризи і банкрутства.
8. Причини виникнення банкрутства.
9. Сутність та завдання діагностики кризового стану підприємства.
10. Об'єкт діагностики.
11. Особливості аналізу фінансово-господарської діяльності в залежності від фази прояву кризи.
12. Етапи проведення діагностики кризового стану підприємства.
13. Види платоспроможності залежно від характеру та інформаційної бази дослідження.
14. Ідентифікація рівня неплатоспроможності та типу ситуації банкрутства на основі державних методик.
15. Методики діагностики кризових явищ підприємства.
16. Характеристика українських державних методик.
17. Розробка статистичних моделей оцінки вірогідності банкрутства.
18. Зарубіжні методики прогнозування банкрутства підприємства.
19. Переваги і недоліки основних моделей прогнозування банкрутства підприємства.
20. Сутність антикризової програми підприємства.
21. Концептуальна модель процесу фінансового антикризового управління підприємством.
22. Прийняття рішення щодо змісту антикризової програми.
23. Тактичні методи фінансового антикризового управління.
24. Стратегічні методи фінансового антикризового управління.
25. Сутність реструктуризації та її види.
26. Фінансова реструктуризація.
27. Основні заходи реструктуризації.
28. Форми усунення неплатоспроможності підприємства.
29. Методичні підходи, які залежно від джерел інформації використовуються для розрахунку кількісних показників.
30. Методологічні принципи формування системи показників-індикаторів кризового стану та загрози банкрутства.
31. Етапи формування і реалізації політики фінансового антикризового управління підприємством.

32. Мета та інструментарій фінансового антикризового управління.
33. Сутність антикризової програми.
34. Проблемні питання економічної безпеки та її стратегічного забезпечення.
35. Організаційно-правові засади становлення та розвитку системи фінансової безпеки в Україні.
36. Загрози фінансовим інтересам корпорації, критерії їх оцінки.
37. Класифікація і декомпозиція фінансової безпеки корпорації як об'єкта управління.
38. Суть та місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки.
39. Критерії оцінки та механізм забезпечення фінансової безпеки корпорації.
40. Особливості системи і методів аналізу фінансової безпеки.
41. Основні загрози фінансовій безпеці підприємства.
42. Підходи до оцінки загроз фінансовій безпеці підприємства.
43. Механізм ідентифікації основних загроз.
44. Система показників оцінки фінансової безпеки підприємства.
45. Сутність індикаторного методу.
46. Порогові значення основних індикаторів фінансової безпеки підприємства.
47. Екзогенні чинники впливу на фінансову безпеку підприємства.
48. Ендогенні чинники впливу на фінансову безпеку підприємства.
49. Сутність механізму управління підприємством.
50. Процес управління фінансовою безпекою підприємства.
51. Структурні елементи фінансово-економічного механізму управління підприємством.
52. Фінансово-економічний механізм управління фінансовою безпекою підприємства.
53. Складові фінансово-економічного механізму управління забезпеченням фінансової безпеки підприємства.
54. Основні ознаки інформаційного забезпечення управління фінансовою безпекою.
55. Підходи до визначення змісту інформаційно-аналітичного забезпечення управління.
56. Методичні підходи до формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства.
57. Сутність та завдання діагностики фінансової безпеки підприємства.
58. Порядок побудови системи діагностики фінансової безпеки.
59. Обробка внутрішньої та зовнішньої інформації та ранні індикатори кризи.
60. Ознаки втрати платоспроможності.
61. Фінансові джерела проведення оздоровчих заходів.
62. Заходи внутрішнього фінансового оздоровлення.
63. Види стратегій управління фінансовою безпекою підприємства.

**Тестові завдання для підсумкового контролю знань з дисципліни
«Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств»**

1. Серед основних ознак кризи на рівні підприємства виділяють такі:

- а) криза відбиває сутність та характер суперечностей, що накопичені в межах господарської системи та зовнішнім середовищем;
- б) криза підприємства – це процес (а не явище), що характеризується певною тривалістю і відповідно має певні часові межі;
- в) криза є об'єктивним економічним процесом;
- г) істотне порушення або втрата життєздатного стану підприємства відбувається внаслідок порушення параметрів життєздатності;
- д) всі варіанти правильні.

2. Залежно від проблематики кризи (сутності суперечностей, що їх обумовлюють) прийнято виділяти:

- а) економічні кризи;
- б) організаційні кризи;
- в) технічні кризи;
- г) технологічна криза;
- д) фінансова криза;
- е) соціальні кризи;
- ж) психологічна криза;
- з) всі варіанти правильні.

3. Цілі антикризового управління:

- а) організаційні цілі антикризового управління;
- б) маркетингові цілі антикризового управління спрямовані на виявлення симптомів кризи збутової діяльності;
- в) фінансові цілі антикризового управління: підвищення платоспроможності, підвищення і запобігання зниженню ліквідності, мінімізація наслідків фінансової кризи;
- г) виробничі цілі антикризового управління;
- д) всі відповіді вірні.

4. Фактори, що зумовлюють стратегічну кризу:

- а) дефіцити в організаційній структурі;
- б) зменшення обороту від реалізації продукції;
- в) надання незабезпечених товарних кредитів;
- г) великий обсяг капіталовкладень із тривалим строком окупності;
- д) збитковість окремих структурних підрозділів;
- е) неефективна маркетингова політика;
- ж) незадовільна робота з дебіторами;
- з) неефективна політика збуту та асортиментна політика;
- и) недосконале планування та прогнозування.

5. Фактори, що зумовлюють кризу прибутковості:

- а) великий обсяг капіталовкладень із тривалим строком окупності;
- б) збитковість окремих структурних підрозділів;
- в) неефективна маркетингова політика;
- г) неефективна політика збуту та асортиментна політика;
- д) недосконале планування та прогнозування;
- е) дефіцити в організаційній структурі;
- ж) зменшення обороту від реалізації продукції;
- з) надання незабезпечених товарних кредитів;
- и) незадовільна робота з дебіторами.

6. Система управлінських заходів із діагностики, упередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення шляхом своєчасного реагування на зміни, спричинені зовнішнім середовищем через уведення в дію антикризових інструментів, що дають змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення на підприємстві та подолати симптоми банкрутства це

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

7. Діяльність з оцінки стану підприємства з метою визначення проблем його розвитку та ймовірності настання кризи називається

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

8. Яка характеристика відповідає другому типу діагнозу?

- а) встановлює відхилення від норми або патологію;
- б) дає змогу визначити належність досліджуваного об'єкта до конкретного класу, групи, сукупності;
- в) дає змогу оцінити вибраний об'єкт як унікальне поєднання ознак;
- г) правильна відповідь відсутня.

9. Які моделі прогнозування банкрутства підприємства характеризуються простотою розрахунку, можливістю застосування при проведенні зовнішнього аналізу на основі бухгалтерського балансу:

- а) двохфакторна модель Альтмана;
- б) п'ятифакторна модель Альтмана;
- в) модель Тафлера;
- г) модель Ліса;
- д) модель Спрінгейта;
- е) модель Creditmen.

10. Залежно від методики визначення оціночних показників виділяють такі методичні підходи:

- а) індексний підхід, який передбачає розрахунок динамічних показників зміни стану об'єкта дослідження в часі (темп зростання, темп приросту тощо);
- б) порівняльний аналіз, основою якого є порівняння фактично досягнутого значення показника із середньогалузевим або середнім по групі аналогічних підприємств;
- в) агрегатний підхід, суть якого полягає в обчисленні оціночних агрегатів, що розраховуються за спеціальними методиками;
- г) динамічний (ретроспективний) аналіз певних показників, що передбачає їх вивчення в динаміці;
- д) коефіцієнтний підхід, який передбачає розрахунок та використання різноманітних коефіцієнтів (ліквідності, платоспроможності, рентабельності тощо).

11. Внутрішній документ, у якому систематизовано викладається перелік основних заходів, що планується здійснити в межах підприємства, його структурних підрозділів та функціональних служб для досягнення поставленої мети – виведення підприємства з кризового стану називається

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

12. До тактичних методів фінансового антикризового управління відносять:

- а) реінжиніринг;
- б) контролінг;
- в) диверсифікація;
- г) реструктуризація;
- д) злиття;
- е) ліквідація;
- ж) даунсайзинг;
- з) санація.

13. До стратегічних методів фінансового антикризового управління відносять:

- а) ліквідація;
- б) даунсайзинг;
- в) санація;
- г) реінжиніринг;
- д) контролінг;
- е) диверсифікація;
- ж) злиття;
- з) реструктуризація.

14. Реструктуризація пов'язана зі зміною структури і розмірів власного та позичкового капіталу, а також зі змінами в інвестиційній діяльності підприємства, у тому числі з реструктуризацією заборгованості, одержанням додаткових кредитів, збільшенням статутного фонду, замороженням інвестиційних вкладень називається

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

15. Реструктуризація, яка здійснюється в короткостроковому періоді, якщо підприємство не може розраховувати на зовнішні джерела фінансової допомоги і вирішує питання своєї ліквідності за рахунок внутрішніх резервів у межах, як правило, санаційної реструктуризації називається

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

16. Реструктуризація, яка здійснюється в довгостроковому періоді, базується на результатах оперативної реструктуризації і передбачає залучення як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування в межах адаптаційної та випереджальної реструктуризації називається

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

17. У випадку санації без залучення на підприємство додаткових фінансових ресурсів санація може набирати таких форм:

- а) зменшення номінального капіталу підприємства (чиста санація);
- б) конверсія власності в борг;
- в) конверсія боргу у власність;
- г) пролонгація строків сплати заборгованості;
- д) самофінансування;
- е) всі відповіді вірні.

18. Для порушення провадження у справі про банкрутство необхідна наявність підстав, передбачених законом, а саме:

- а) матеріальних підстав, тобто наявність грошових вимог кредиторів, що підлягають під ознаки, зазначені в законодавстві;
- б) юридичні підстави, тобто подача заяви про порушення справи про банкрутство;
- в) фізичні підстави;
- г) всі відповіді правильні;
- д) правильні відповіді а і б.

19. Санація підприємства здійснюється шляхом:

- а) погашення боргів підприємства;
- б) злиття збиткових підприємств з фінансово міцними підприємствами;

- в) переоформлення короткотермінових кредитів у довготермінові;
- г) випуску і розміщення цінних паперів для мобілізації фінансових ресурсів;
- д) продажу майна підприємства-боржника або передачі його в оренду;
- е) перетворення підприємства-боржника в інше підприємство, у тому числі засноване на колективній та інших формах власності;
- ж) всі відповіді правильні.

20. Виходячи із правової сутності, класифікувати санацію необхідно за такими критеріями:

- а) за критерієм специфіки правового стану чи специфіки діяльності боржника: загальні і спеціальні процедури санації;
- б) за критерієм порядку входження у судові процедури: добровільні і примусові процедури санації;
- в) за критерієм формалізації порядку здійснення процедур: досудові і судові процедури;
- г) за критерієм заходів, що застосовуються для поновлення платоспроможності боржника;
- д) всі відповіді правильні.

21. Операція щодо рефінансування дебіторської заборгованості по розрахунках з покупцями продукції, що здійснюють комерційні банки та спеціалізовані факторингові фірми називається

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

22. Операція щодо рефінансування дебіторської заборгованості по комерційному кредиту, яка оформлюється шляхом індосаменту перехідного векселя на користь банку називається

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

23. Що суб'єкту господарювання з метою підтримання фінансової безпеки доцільно здійснити за несприятливої кон'юнктури на товарному ринку?

- а) зменшити обсяг залучених фінансових ресурсів;
- б) збільшити обсяг залучених фінансових ресурсів;
- в) збільшити обсяг власних фінансових ресурсів;
- г) заморозити поточні обсяги залучених та власних коштів до зміни стану ринку.

24. Стан підприємства, який характеризується фінансовою стабільністю і стійкістю, забезпеченістю фінансовими ресурсами, збалансованістю фінансових потоків та розрахункових відносин, ефективністю фінансово-економічної діяльності, рівнем контролю за внутрішніми і зовнішніми ризиками.....

(У бланку відповідей зазначити вірну відповідь)

25. До критеріїв, які відображають рівень фінансової безпеки підприємства у межах складової «фінансова незалежність» належать:

- а) ліквідність та платоспроможність;
- б) інвестиційна та інноваційна активність;
- в) ресурсо озброєність виробництва;
- г) конкурентоспроможність продукції підприємства.

26. До критеріїв, які відображають рівень фінансової безпеки підприємства у межах складової «ефективність функціонування» належать:

- а) ліквідність та платоспроможність;
- б) інвестиційна та інноваційна активність;
- в) витрато місткість виробництва;
- г) ресурсний, науковий і виробничо-технічний потенціал.

27. Встановіть відповідність між рівнями фінансово-економічної безпеки підприємства та їх характеристиками:

а) нормальний	1) індикатори фінансово-економічної безпеки підприємства перебувають у межах граничних значень
б) передкризовий	2) усі індикатори фінансово-економічної безпеки підприємства не відповідають встановленим нормативам
в) кризовий	3) якщо хоча б один з індикаторів фінансово-економічної безпеки підприємства не відповідає еталонному значенню
г) критичний	4) якщо більшість індикаторів фінансово-економічної безпеки підприємства не відповідає нормативним значенням

28. Показниками-індикаторами рівня фінансової незалежності підприємства є:

- а) відношення дебіторської заборгованості до кредиторської;
- б) фондівдача основних засобів;
- в) коефіцієнт зносу матеріально – технічної бази;
- г) операційні витрати на одну гривню реалізованої продукції.

29. Показниками-індикаторами ефективності функціонування підприємства є:

- а) відношення дебіторської заборгованості до кредиторської;
- б) фондівдача основних засобів;
- в) коефіцієнт оборотності активів;
- г) вірна відповідь б) та в).

30. Ідентифікація загроз для зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, їхня оцінка за ймовірністю реалізації та можливими збитками, а також розрахунок показників фінансово-економічної безпеки підприємства передбачають виконання такої функції управління:

- а) аналізу;
- б) моніторингу;
- в) інформаційного забезпечення;
- г) контролю.

8. Методи навчання

При викладанні дисципліни «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» передбачається застосування таких методів навчання як:

1. Пояснювально-ілюстративний метод
2. Репродуктивний.
3. Проблемного навчання.
4. Евристичний (частково-пошуковий).
5. Дослідницький.

9. Форми контролю

Контрольні заходи включають поточний контроль, проміжну та підсумкову атестацію знань здобувача.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та в процесі здійснення самостійної роботи за такими напрямками: експрес-опитування, тести, розрахункові завдання, задачі.

Проміжна атестація проводиться у вигляді тестування.

Підсумковий семестровий контроль у формі письмового екзамену.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії в **Національному університеті біоресурсів і природокористування України**», затвердженого Вченою радою НУБіП України від 29.05.2020 р., протокол №10.

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$$

Таблиця 1. Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	зараховано
60-73	задовільно	зараховано
0-59	незадовільно	незараховано

11. Методичне забезпечення

1. Електронний навчальний курс: «Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств» <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=4591>

2. Давиденко Н.М., Олійник Л.А. Антикризове фінансове управління та фінансова безпека підприємств. Методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». К., НУБіП України. 2021. 40 с.

12. Рекомендована література

Основна:

1. Борзенко В. І. Антикризове управління: навчальний посібник / В. І. Борзенко Х. : Видавництво Іванченка.І С., 2016. 232 .
2. Ковалевська А. В. Конспект лекцій з дисципліни «Антикризове управління підприємством» / А. В. Ковалевська; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. 140 с.
3. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підручник / Л. О. Лігоненко. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 824 с.
4. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності: колективна монографія / За заг. ред. А. С. Крутової Х. : Видавець Іванченко І. С., 2017. 264 с.

Додаткова література

5. Антонова О. В. Оцінка фінансової безпеки підприємств роздрібної торгівлі : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / О. В. Антонова. Х. : ХДУХТ, 2014. 21 с.

6. Антикризове управління: навчальний посібник / Б.Г. Шелегеда, О.М. Шарнопольська, М.В. Румянцев. : ТОВ «ВРА «Епіцентр», 2013. 252 с.
7. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / Т. С. Клебанова, О. М. Бондар, О. В. Мозенков та ін.; за ред. О. В. Мозенкова. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2003. 272 с.
8. Бігдан І. А., Жилякова О. В. Теоретико-методологічні питання управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бігдан, О. В. Жилякова // Журнал «Регіональна економіка та управління». 2015. № 4(07). Частина І. С.13-19.
9. Бігдан І. А., Жилякова О. В., Шевчук І. Л. Фінансова безпека підприємства як об'єкт управління / І. А. Бігдан, О. В. Жилякова, І. Л. Шевчук // Perspective questions of economy and Management: Collection of scientific articles, Vol, 1 Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2015. P. 181188 (РИНЦ, Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH)).
10. Близнюк О. П., Іванюта О. М. Управління позиковими ресурсами в системі забезпечення фінансової безпеки торговельного підприємства / О. П. Близнюк, О. М. Іванюта // Perspective questions of economy and Management: Collection of scientific articles, Vol, 1 Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2015. P. 60-65.
11. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / В. О. Василенко. К.: ЦУЛ. 2013. 504 с.
12. Гайдук С. В. Модель відновлення платоспроможності підприємств / С. В. Гайдук. Харків : Екограф, 2004. 35 с.
13. Горячківська І. В. Теоретичні підходи до трактування інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / І. В. Горячківська // Вісник Черкаського ун-у. Серія «Економічні науки», 2016. № 1. С. 24-31.
14. Експрес-діагностика фінансового стану підприємства /Борзенко В.І., П'ятак Т.В Вісник НТУ „ХПІІ. Збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Харків: НТУ „ХПІІ. 2010. №50. с.25-29
15. Лазарева А. П. Стратегія фінансової безпеки підприємства / А. П. Лазарева //Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. :В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 18. № 2. С. 166-172.
16. Малик О. В. Формування механізму управління фінансовою безпеки підприємства: дис. на здобуття наук. ступеню канд. екон. наук: спец.

08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О. В. Малик. Хмельницький, 2015. С. 151-187.

17. Матвійчук А. Діагностика банкрутства підприємств URL: http://me.kmu.gov.ua/file/link/99747/file/matvijchuk_4_07_U.pdf&search_param=%E1%E0%ED%EA%F0%F3%F2%F1%F2%E2%E0&searchPublishing=1.
18. Могиліна Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Л. А. Могиліна. Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», 2015. 21 с.
19. Мулик Я. І. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств : дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Я. І. Мулик; Вінницький нац. аграрн. ун-т, 2015. 22 с.
20. Обліково-аналітичне забезпечення управління капіталом підприємств торгівлі : теорія та практика : монографія / Л. М. Янчева, Н. Б. Кащена, Г. Л. Чміль. Х. : Видавництво Іванченка І. С., 2016. 324 с.
21. Обчислення інтегрального показника фінансової безпеки підприємства / О. Б. Жихор, В. О. Гороховатський, А. Ю. Олейнікова Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2013. Вип. 2. С. 166-171.
22. Олексюк Т. В. Формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємств машинобудування : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Т. В. Олексюк; Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний інститут». Харків, 2016. 26
23. Оліярник Т. Ю. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою готелів / Т. Ю. Оліярник // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : Зб. наук. праць. Вип. 3 (33), Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2015. С. 210-222.
24. Пігуль Н. Г., Дехтяр Н. А., Боярко І. М. Особливості забезпечення фінансової безпеки акціонерних товариств / Н. Г. Пігуль, Н. А. Дехтяр, І. М. Боярко. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. 2013. Вип. 37. С. 140-146.
25. Пуцентейло П. Р. Інформаційне забезпечення аналітичної діяльності в управлінні підприємством / П. Р. Пуцентейло // Науково інформаційний вісник «Економіка», 2015. № 11. С. 224-235.
26. Слободян Н. Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика [Текст] // Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопіль : Економічна думка, 2014. Том 18. № 2. С. 239-245.
27. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник / О. О. Терещенко. Київ : КНЕУ, 2000. 412 с.

28. Тридід О. М. Методичні рекомендації щодо аналізу та оцінки фінансової стійкості підприємства / О. М. Тридід, К. В. Орехова; Харків. нац. екон. ун-т. Харків : ХНЕУ, 2005. 24 с.
29. Ульяновченко Ю. Інформаційне забезпечення процесу прийняття рішень у державному управлінні: нові методологічні підходи / Ю. Ульяновченко, А. Гнатенко // Державне управління та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 2. С. 230-238.
30. Халіна О. В. Ключові аспекти забезпечення фінансової безпеки підприємства / О. В. Халіна // «БІЗНЕС-ІНФОРМ» 2015 №1 С. 263-268.
31. Шапуров О. О. Формування концепції антикризового управління на основні взаємодії системи латентних процесів та системи діагностики явних загроз // Інвестиції: практика та досвід 2013 № 23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2013/9.pdf
32. Шиянова К. А., Грабчук О. М. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства / К. А. Шиянова, О. М. Грабчук. URL: Режим доступу: http://www.confcontact.com/2015_04_25/10/10
33. Штенгрет А.М. Фінансова санація та банкрутство підприємств; навч. посіб. / А.М. Штенгрет, В.В. Шляхтенко, О.Б. Волович, І.В. Зубрей. К.: Знання, 2012. 374с.

Нормативно-правові документи:

1. Кодекс України з процедур банкрутства: 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>
2. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 30 червня 1999 р., № 784-xiv. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
3. Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 року, № 2210-iii. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
4. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” від 12 липня 2001 року, № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
5. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затв. наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р, № 49 /121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>
6. Порядок проведення органами державної податкової служби прощення (списання) і розстрочення (відстрочення) податкового боргу платників податків на підставі укладеної мирової угоди у справі про банкрутство, затв. наказом Державної Податкової адміністрації України від 21 листопада 2000 р. № 600. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-00>
7. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та

організацій, затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій 23.02.98 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>

8. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27 червня 1997 р. № 81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>
9. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затв. Наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 р № 14. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME06025>
10. Постанова Кабінету міністрів України і Національного банку України «Про затвердження антикризових заходів фінансової стабілізації» від 10 вересня 1998 р. № 1413 із змінами і доповненнями, внесеними Постановою Кабінету міністрів і Національного банку України від 14 вересня 1998 р. № 1425, Постановою Кабінету міністрів від 18 вересня 1998 р. № 1461 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1413-98-%D0%BF>

Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека НУБіП України URL: <https://nubip.edu.ua/node/17325>
2. Урядовий сайт. Єдиний сайт органів виконавчої ради України. URL: www.kmu.gov.ua/ua/control
3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: portal.rada.gov.ua/
4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: www.treasury.gov.ua/main/uk/index
5. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/index>
6. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <http://tax.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Державної служби статистика України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/130718>
9. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

10. Офіційний сайт Міністерства енергетики та захисту довкілля України. URL: <https://menr.gov.ua/>
11. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: <http://www.mtu.gov.ua/>
12. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua>.
13. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України. URL: <http://www.moz.gov.ua>.
14. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/about/>
15. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <http://www.misp.gov.ua>
16. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
17. Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету URL: <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/index>
18. Офіційний сайт Рахункової плати України. URL: <https://rp.gov.ua/home/>
19. Офіційний сайт Рейтингового агентства Кредит-рейтинг. URL: <http://www.credit-rating.ua/>
20. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>
21. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/novini-nisd?page=21>

Збірники наукових праць з антикризового фінансового управління та фінансової безпеки підприємств

22. Українські наукові журнали Scopus та Web of Science. URL: <https://openscience.in.ua/ua-journals>
23. Агросвіт України. URL: <http://www.agrosvit.info/>
24. «Актуальні проблеми економіки». URL: <https://eco-science.net/>
25. «Економіка АПК». URL: <http://eapk.org.ua/ru>
26. Економіка і прогнозування. URL: <http://eip.org.ua/?lang=ru>
27. Економіка та держава. URL: <http://www.economy.in.ua/>
28. Економіка, фінанси, право. URL: <http://konferencia.com.ua/uk/>

29. Економіка України. URL: <http://www.economukraine.com.ua/>
30. Економіст. URL: <http://ua-ekonomist.com/>
31. Інвестиції: практика та досвід. URL: <http://www.investplan.com.ua/>
32. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. URL: <http://zt.knteu.kiev.ua/index.php?lang=uk>
33. Облік і фінанси. URL: <http://www.iae.org.ua/activity/publication/ofapk.html>
34. Ринок цінних паперів України. URL: <http://securities.usmdi.org/>
35. Статистика України. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/mag_u.hm
36. Фінанси України. URL: <http://finukr.org.ua/?lang=ru>